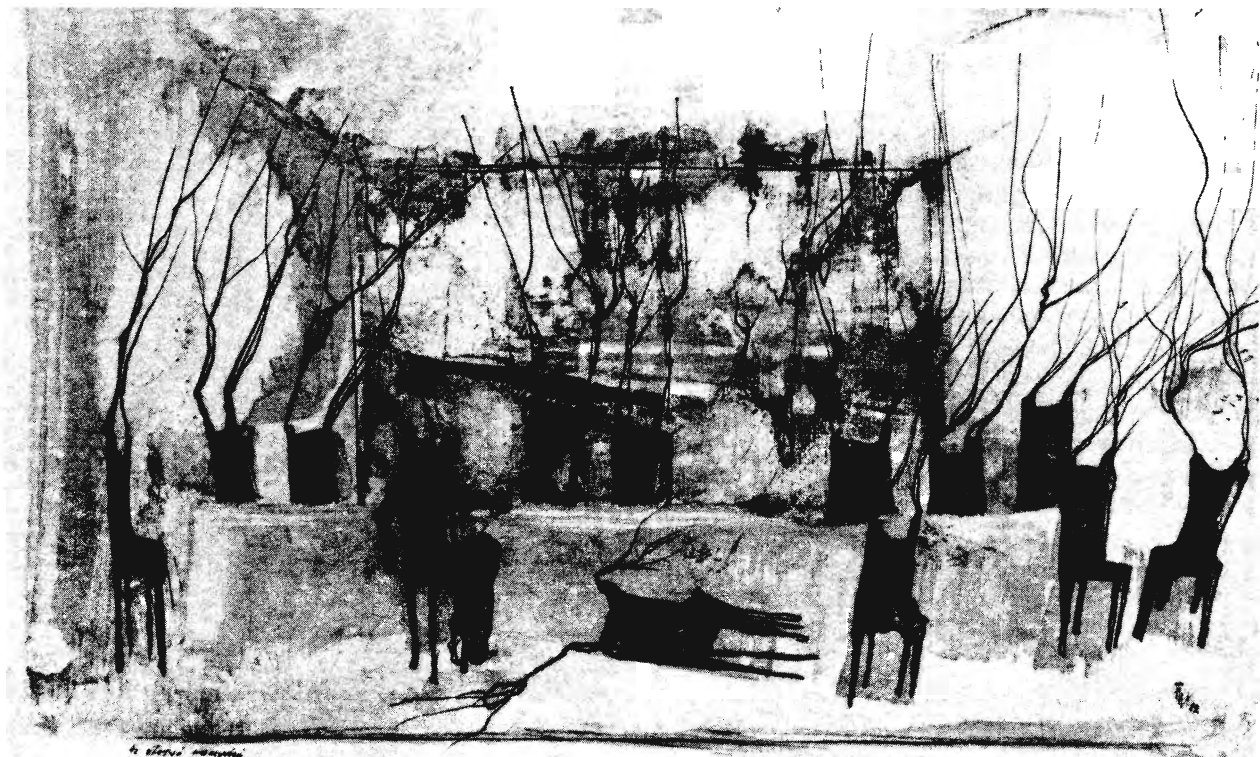

Az Isten-ember: történelmi kapcsolat

FUX PÁLLAL BESZÉLGET TABÁK LÁSZLÓ

FUX PÁL:
AZ UTOLSÓ VACSORÁZÓ

Fux Pál erdélyi működéséről szólva írja Fábián Sándor a Váradon megjelenő *Kelet-Nyugat* című folyóiratban: „Grafikusnak vallotta magát, de bábszínházi szakembernek is. Így kettős minőségében mutatkozott: Európa-hírű bábfigura- és játéktér-tervezőként, s ugyanakkor eredeti rálátású báb-rendezőként.”

Fux Pál 1972-ben érkezett Izraelbe, azóta Jeruzsálemben él. Egy vele készített interjúban feltettem neki a kérdést:

– Hogyan válik egy erdélyi festőből jeruzsálemi festő?

– Isten segítségével, mondhatnám a csattanós válasz kedvéért, de azért is, mert erre a kérdésre nem lehet objektíven felelni. Attól, hogy az ember megismeri a várost mint látványt, attól még nem válik jeruzsálemi festővé. Pedig a városkép egymagában is vászonra kívánczozik. Térbeli elhelyezkedése – dombjaival, völgyeivel – nagyszerű rálátást biztosít. Az ősi falak meg a korszerű építéssel műrcmekei úgy tűnik, párbeszédet folytatnak egymással kétezer év távlatából. A zsidó és arab hagyományokat képviselő strámlis, vagy kefiás csoportok mintha méltóságteljes mozdulatokkal úsznának az árral szemben, a modern élet siető, idegtépő, mindent eldöntő áradatával. Jeruzsálem minden festő számára ideális, kápráztató látványt nyújt. Csakhogy ma már a képzőművész többet követel önmagától, mint a látvány művészeti rögzítését, felmutatását. Értelmezni

akarja, gondolatokat közölni. Megmutatni azt is, amit a téma – a táj, az utcárcsület, az embercsoport, a bazar, az emlékmű – szellemében képvisel. Nápoly is festői város, de Jeruzsálem... Nos, Jeruzsálem több milliárd ember számára a Szent Város. Ezért festettem meg a 150 zsoltárt, amire eddig senki sem vállalkozott. (A 150 miniatúrt egy amerikai magángyűjteményben őrzik.)

Képek és jelképek egymásra épülése, legendák és valóság határainak összemosódása jellemzi Fux Pál Jeruzsálemből alkotott képeit. Közben itt él a tapintható mindennapi valóságban és szenvedélyesen érdeklik a legújabb archeológiai felfedezések, pedig ezek néha megcáfolják a legendákat. Ávsálom Mauzóleuma nem Ávsálomé, Jehosáfát barlangja, ahol állítólag az utolsó ítéletre kerül majd sor, nem Jehosáfáté, Mohamed lovának patkónyoma az Omár mecsetben levő sziklán biztos nem El Barak nevű paripája patkójától származik.

– A legendáknak valóságteremtő erejük van, utólag igazán nem fontos, hogy az esemény mgtörtént-e – véli Fux Pál. Festő vagyok, nem történész. – Nem kutatom anyagában azt, ami szellemében biztosan létezik. A misztikum és a valóság együtt élnek bennünk, azokban is, akik a felvilágosultság nevében tagadják ezt.

– És a Kárpátok, a váradi színházi díszletek, amiket tervezte? A magyar mesekincs bábszínházi átdolgozásai? Ezzel a világgal mi történt?

– Ezekhez fűződnek fiatalságom emlékei, vagyis a legenda. A saját életem legendái. Szépek, színesek, izgalmasak. Már csak győzelmekről szólnak, eltakarják a kudarcokat, mint minden legenda. Ezért az arra az időre vonatkozó emlékeket én uralom. Azok merülnek fel bennem, amelyeknek megengedem, hogy időnként előlépjenek tudatomban. Jeruzsálem azonban a népem, és a világ népeinek kollektív emlékezete. Ő ural engem. Úgy tört rám, úgy ömlött el bennem, mintha magam jártam volna végig személyesen történelmének sokezer éves útját. Mert a történelmi időponttól függetlenül az ember mindenkinek kortársa, ha azonosulni tud vele, amikor felelevenedik a vászonon. Aki nem örökölte a múltat, annak jövője sincs.

– A mi esetünkben ez kissé bonyolult képlet. A te képeidet Jeruzsálem királya, papjai és prófétái népesítik be, s az ódon várfalak között mai kaftános hívők igyekeznek az óváros újjáalakított zsinagógáiba. A műtermed néhány lépésre van az államelnöki palotától és Montefiore szélmalomtól. 150 gyönyörű miniatúrát festettél a 150 zsoltárról. A lemezjátszódról azonban több évszázados magyar virágénekek dallama csendül, s a polcokon magyar költők kötetei sorakoznak. A kedvenc zeneszerződ Bartók, a kedvenc költőd Szilágyi Domokos. A külföldi galériák számára Ausztriától New Yorkig egzotikus közel-keleti festőművész vagy, az ismerőseid szemében váradi, az adóhivatal szerint

AZ ÖREG KIRÁLY

Rámát Eskol lakója, vászonra vetített gondolatvilágot tekintve európai filozófus. Kinek van igaza?

- Mindenkinek, természetesen.
- Akkor kinek van leginkább igaza?
- Annak, aki nem akarja adagokra kímélni a feloszthatatlant. Annak, aki megérti, hogy egy olyan zsidó nemzedékhez tartozunk, amely a nemzeti otthon felépítését nem tudja, nem is akarja a gálutban szerzett kultúra megtagadásával elvégezni. Már csak azért sem, mert része van annak a kultúrának a fejlesztésében. Ezért festettem meg Dante trilógiájának 28 énekét is a 34-ből. (Az egészét ő sem írta meg, csak a maga poklából érzeltetett valamennyit.)

A zsoltárok és Dante műve, a magyar virágénekek és a görög kultúra ősi szicíliai emlékművei egyaránt az emberi lét, a történelem tanulságai, közös kincsünk, amelyet minden alkotó a maga módján vetít ki magából, mindenki felé, aki ezeket a kincseket értékeli.

JEGYZET

Fux Pál 1922-ben született Erdélyben. Budapesten végezte művészeti tanulmányait, ott állított ki először 1943-ban. A második világháború után számos kiállításon vett részt, 1972 óta Jeruzsálemben él. Fontosabb kiállításai: 1961 – Románia; 1964 – Varsó; 1968 – Párizs; 1969 – Németország; 1972 – „Graphica 3” Haifa; 1973 – Beer Sává; 1974 – Jeruzsálem; Művészek Háza, Államelnöki palota; 1975 – Jaffo, Haifa, Tel-Aviv; 1978 – Monte Carlo; 1979 – Zürich; 1980 – Művészek Háza Jeruzsálem; 1981 – Sidney; 1983 – Jeruzsálem; 1990 – Jeruzsálem stb.